

Regeringens proposition

1981/82: 193

om en övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen m. m.

beslutad den 25 mars 1982.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en övre åldersgräns skall gälla vid antagning till läkarlinjen. För att få antas skall sökanden fylla högst 44 år under det kalenderår utbildningen börjar.

Vidare föreslås att högskolelagen ändras så att regeringen får meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studerande från utbildning.

Förslag till

Lag om ändring i högskolelagen (1977: 218)

Härigenom föreskrivs i fråga om högskolelagen (1977: 218)

dels att 10 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 9a §, av nedan angivna lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

9a §

Riksdagen kan bestämma att till viss grundläggande högskoleutbildning får antas sökande endast under förutsättning av att de ej har uppnått viss levnadsålder när utbildningen börjar.

10 §

Den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att bli antagen som studerande till utbildning inom högskolan, om ej annat följer av beslut eller föreskrift som avses i 11, 12 eller 13 §.

Regeringen får meddela föreskrifter om tillfällig avstängning av studerande som har antagits till utbildning inom högskolan.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1982-03-25

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Wikström, Friggebo, Dahlgren, Åsling, Söder, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Gustafsson, Elmstedt, Ahrlund, Molin

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om en övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen m. m.

1 En övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen

1.1 Inledning

Enligt riksdagens beslut år 1975 (prop. 1975:9, UbU 1975:17, rskr 1975:179) om reformering av högskoleutbildningen m.m. tillämpas fr.o.m. den 1 juli 1977 nya regler för tillträde till huvuddelen av den grundläggande högskoleutbildningen. Även personer med begränsade utbildningsmeriter är därmed på grundval av arbetslivserfarenhet behöriga att antas till högskoleutbildning. Någon övre åldergräns för antagning finns inte.

Regeringen har den 21 januari 1982 uppdragit åt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) att utreda frågan om en övre åldersgräns för antagning till längre grundläggande högskoleutbildning. Frågan om en sådan åldersgräns för antagning till läkarlinjen skulle därvid behandlas med för tur. UHÄ har i skrivelse den 3 mars 1982 redovisat uppdraget. Skrivelsen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

1.2 Föredragandens överväganden

Ett av syftena med högskolereformen var att bredda rekryteringen till högskoleutbildningen. Genom de nya behörighets- och urvalsregler vid antagning till högskolan som trädde i kraft den 1 juli 1977 fick äldre sökande möjlighet att på grundval av arbetslivserfarenhet vinna tillträde till högre utbildning. För den enskilde innebar detta att den som tidigare endast hade fått en mer begränsad utbildning nu kunde få tillgång till

grundläggande högskoleutbildning. Dessutom skapades möjligheter till fortbildning och vidareutbildning för dem som bedömde detta vara viktigt för bl. a. fortsatt yrkesverksamhet. För samhället var en sådan reform angelägen, eftersom det gällde att genom utbildning ta till vara den resurs som äldre yrkesverksamma utgjorde samtidigt som åldersgrupper som tidigare inte fått del av högre utbildning nu kunde ges möjlighet till sådan utbildning.

I den allmänna debatten om behörighet och urval till grundläggande högskoleutbildning har frågan om de studerandes ålder koncentrerats till den längre sammanhängande utbildning som ges på de allmänna utbildningslinjerna och då framför allt till de linjer där konkurrensen om utbildningsplatserna varit hård under senare år. I första hand har intresset riktats mot läkarlinjen.

Åldersfördelningen bland de antagna till olika utbildningslinjer varierar inom vida ramar men har hittills visat sig relativt konstant över tiden. En redovisning av åldersfördelningen bland antagna till utbildningslinjer inom högskolan lämnades i proposition 1979/80: 158 om ändringar i reglerna för tillträde till högskoleutbildning. Av dem som höstterminen 1981 antogs till utbildningslinjerna inom sektorn för utbildning för tekniska yrken var 84 % under 25 år. En procent var 35 år eller äldre. Motsvarande andelar inom sektorn för utbildning för värdyrken, såvitt avser statlig högskoleutbildning, var 52 % resp. 10 %. De antalsmässigt största utbildningarna inom sektorn är läkarlinjen och tandläkarlinjen. För läkarlinjen var antalet antagna i nu nämnda åldersgrupper i absoluta tal 208 resp. 19 höstterminen 1981.

De av riksdagen våren 1980 beslutade riktlinjerna för urval till högskoleutbildning, vilka skall tillämpas första gången vid antagningen inför höstterminen 1982, innebär bl. a. att andelen ungdomar som antas till olika linjer skall öka och att meritvärdet av arbetslivserfarenhet i förhållande till betygsmedelvärdet sänks (prop. 1979/80: 158, UbU 1979/80: 38, rskr 1979/80: 424; prop. 1980/81: 184, UbU 1980/81: 39, rskr 1980/81: 418).

I proposition 1979/80: 158 tog jag upp frågan om en högsta ålder för antagning. Jag anförde då att det knappast fanns anledning att sätta en övre gräns för tillträde till högskoleutbildning men att det var viktigt att denna fråga följdes med uppmärksamhet i fortsättningen.

I årets budgetproposition (prop. 1981/82: 100 bil. 12) behandlade jag frågan om det ökande antalet ungdomar i högskoleålder under 1980-talet och föreslog med anledning härav fler nybörjarplatser i högskolan. I detta sammanhang berörde jag också frågan om möjligheterna för sökande till högskoleutbildning att genomgå en lång sådan utbildning trots att vederbörande endast har ett fåtal år av sin yrkesverksamma tid framför sig efter avslutad utbildning. Jag uttalade då att den frågan enligt min mening nu måste ägnas skärpt uppmärksamhet.

Regeringen har sedermera uppdragit åt UHÄ att utreda frågan om en

övre åldersgräns för antagning till längre grundläggande högskoleutbildning, varvid frågan om en sådan åldersgräns för läkarlinjen skulle behandlas med förtur.

UHÄ har undersökt åldersfördelningen bland sökande och antagna till läkarlinjen. Fr. o. m. höstterminen 1977 har till läkarlinjen antagits 43 personer som vid antagningen var 45 år eller äldre och 143 personer i åldersgruppen 40–44 år. Enligt UHÄ:s mening är det vanskligt att bedöma vilka effekter i form av förändring av ålderssammansättning av gruppen antagna till läkarlinjen som ett införande av en övre åldersgräns ger. UHÄ anser att ett ställningstagande i frågan bör ses som temporärt, intill dess frågan om en övre åldersgräns kan beredas på ett bredare och fylligare underlag. UHÄ finner det naturligt att när frågan om en åldersgräns för läkarlinjen övervägs, anknyta till den gräns om 45 år som gäller för rätt till studiemedel.

För egen del får jag anföra följande.

Frågan om förändringar i de principiella grunderna för behörighets- och urvalsreglerna för högskolan bör prövas i samband med att ställning tas till gymnasieutredningens förslag (SOU 1981:96) En reformerad gymnasieskola. I en del avseenden kan emellertid behörighets- och urvalsreglerna behöva justeras beroende på vunna erfarenheter. Flera sådana förändringar har beslutats under de senaste åren. Införande av en övre åldersgräns för längre grundläggande högskoleutbildning i allmänhet är en fråga som jag anser bör övervägas senare, då UHÄ hunnit redovisa sitt uppdrag i denna del. För läkarlinjens del anser jag emellertid att frågan om åldersgräns bör prövas redan nu.

Läkarutbildningen är en av de längsta grundläggande utbildningarna inom högskolan. Den tar stora resurser i anspråk när det gäller utbildningen såväl i teoretiska som i kliniska ämnen. Efterfrågan på utbildningen från de enskildas sida är mycket stor. Utbildningen leder fram till ett klart definierat yrkesområde. Det finns enligt min mening anledning kräva att den som antas till utbildningen på läkarlinjen efter avslutad utbildning skall ha ett antal yrkesverksamma år framför sig, innan han eller hon uppnår pensionsåldern. Jag anser därför att det är rimligt att en övre åldersgräns sätts för tillträde till läkarlinjen.

Det kan diskuteras om en sådan åldersgräns bör sättas vid 45 år, en åldersgräns som UHÄ finner naturlig, eller om en lägre åldersgräns, t. ex. 40 år, bör komma ifråga. Om gränsen sätts vid 40 år, förändras naturligtvis ålderssammansättningen hos de studerande mera, samtidigt som antalet yrkesverksamma är för de utbildade stiger. Jag är emellertid inte beredd att på det underlag som föreligger f. n. förorda en lägre åldersgräns än 45 år. En lägre åldersgräns bör övervägas när UHÄ redovisat uppdraget i sin helhet om en övre åldersgräns för längre grundläggande högskoleutbildning. Då kan det vara möjligt att vid ställningstagandena också beakta konsekvenserna av de nya urvalsreglerna som skall tillämpas fr. o. m. antagning till högskoleutbildning som börjar höstterminen 1982.

Från och med den antagning som äger rum inför vårterminen 1983 bör sökande få antas som fyller högst 44 år det kalenderår utbildningen börjar. Genom individuell dispensprövning bör det vara möjligt att tillgodose utbildningsönskemål hos dem som redan nu, t. ex. genom kompletterande studier, förbereder sig för utbildningen.

Det har inte varit möjligt för UHÄ att undersöka det faktiska utbildningsbehovet hos äldre sökande till läkarlinjen. UHÄ utesluter inte att dessa ibland behöver inte en fullständig utbildning på läkarlinjen utan snarare en begränsad utbildning inom området. Samtidigt konstaterar UHÄ att flera äldre antagna avbrutit sina studier. Ett samband mellan dessa förhållanden kan enligt min mening inte uteslutas. Jag förutsätter att ämbetet i sitt fortsatta arbete med frågan om övre åldersgräns studerar dessa förhållanden och lägger fram eventuella förslag till åtgärder.

Jag föreslår att regeringen inhämtar riksdagens godkännande av vad jag har förordat om en övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen. I högskolelagen bör därför införas en ny paragraf, 9 a §, av innebörd att riksdagen kan bestämma om viss högsta ålder som villkor för att få antas till viss utbildning. Förslag till sådan ändring av högskolelagen har upprättats inom utbildningsdepartementet och bör fogas till detta protokoll.

2 Ändring i högskolelagen

2.1 Inledning

Förordningen (1977:826) om tillfällig avstängning av studerande vid högskoleenhet trädde i kraft den 13 december 1977. Samtidigt upphävdes disciplinstadgan (1958:327) för de studerande vid rikets universitet och vissa andra läroanstalter.

Enligt förordningens bestämmelser får studerande vid statlig högskoleenhet avstängas från enheten under högst tre månader om han med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försökt vilseleda vid prov eller har stört eller hindrat undervisningen vid högskoleenheten. Under pågående avstängning får den studerande inte deltaga i undervisningen eller annat arbete. Han får inte heller undergå prov. Ärenden om avstängning handläggs av en särskild disciplinnämnd.

UHÄ hemställde i september 1980 hos regeringen om en översyn av de gällande disciplinbestämmelserna. Framställningen gjordes i anledning av en skrivelse från Svenska akademiska rektorskonferensen i vilken bl. a. framfördes önskemål om att dels "återinföra varningsinstrumentet vid små förseelser, dels medge längre avstängningsstraff vid grova förseelser".

Regeringen uppdrog den 6 november 1980 åt UHÄ att i samråd med i frågan sakkunniga inom högskolan företa en översyn av förordningen.

Regeringen har vidare den 27 maj 1981 uppdragit åt ämbetet att utarbeta förslag till regler för att skilja studerande från högskoleutbildning. Sådana

regler kommer att innebära mer allvarliga ingrepp i den enskildes personliga förhållanden än vad en avstängning med tillämpning av disciplinbestämmelserna utgör. Detta senare uppdrag är ännu ej slutfört.

Efter remissförfarande har UHÄ i skrivelse den 21 december 1981 avlämnat sitt förslag till regeringen. Förslaget innebär i förhållande till nu gällande bestämmelser i huvudsak den ändringen att den i 1958 års disciplinstadga givna möjligheten att ge muntlig varning återinförs samt att avstängning kan gälla under sammanlagt högst sex månader. Bestämmelserna bör enligt UHÄ:s mening göras tillämpliga även på kommunal högskoleutbildning.

2.2 Föredragandens överväganden

Det är angeläget att fusk och störande eller hindrande av undervisning m. m. i högskolan kan beivras på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Detta torde bäst uppnås genom ett sanktionssystem som ger möjlighet till nyanserade motåtgärder. UHÄ:s förslag att återinföra möjligheten att utdela varning vid smärre förseelser synes mig därför väl övervägt. Dessamma gäller förslaget att införa möjlighet till avstängning på upp till sex månader. För synnerligen grova fall som t. ex. plagierande av uppsats eller upprepade förseelser torde nämligen en längre avstängningsperiod än nuvarande tre månader behövas för att vara tillräckligt avskräckande. Jag vill i detta sammanhang erinra om att 1958 års disciplinstadga medgav möjlighet till relegation, vilket innebar att den studerande avskildes från läroanstalten och att han under högst två år inte utan tillstånd av universitetskanslern fick inskrivas vid denna eller annan läroanstalt.

Enligt min mening är det vidare naturligt att disciplinbestämmelserna även skall omfatta kommunal högskoleutbildning.

Enligt 8 kap. 3 § regeringsformen skall föreskrifter om förhållandet mellan enskilda och det allmänna, som gäller åligganden för enskilda eller i övrigt avser ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden, meddelas genom lag. Utan hinder härav kan emellertid regeringen efter bemyndigande i lag med stöd av 8 kap. 7 § första stycket 6 regeringsformen meddela föreskrifter avseende undervisning och utbildning.

I propositionen om följdlagstiftning med anledning av den nya regeringsformens bestämmelser om normgivning (prop. 1975: 8 s. 81) anförde föredraganden att föreskrifter om gymnasieskolan mot bakgrund av att denna är frivillig inte kan anses innefatta sådana åligganden för eleverna och inte heller avse sådana ingrepp i övrigt i elevernas personliga eller ekonomiska förhållanden som anges i 8 kap. 3 § regeringsformen. Enligt min mening är motsvarande synpunkter tillämpliga också för högskolans del.

I 10 § högskolelagen (1977: 218) stadgas emellertid att den som uppfyller föreskrivna behörighetsvillkor har rätt att bli antagen som studerande till utbildning inom högskolan, om ej annat följer av beslut eller föreskrift som

avses i 11, 12 eller 13 §. Högskolelagen innehåller inte något bemyndigande för regeringen att utfärda föreskrifter rörande disciplinära förseelser i högskolan. Det bör få ankomma på regeringen att besluta om införande av disciplinbestämmelser i huvudsaklig överensstämmelse med UHÄ:s förslag. Med hänsyn till bestämmelserna i 10 § högskolelagen anser jag att regeringen dessförinnan bör inhämta riksdagens bemyndigande. Detta bör lämpligen ske genom en komplettering av den nämnda paragrafen. Förslag till sådan ändring av högskolelagen har upprättats inom utbildningsdepartementet och bör fogas till detta protokoll.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta ett inom utbildningsdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i högskolelagen (1977:218).

dels att godkänna vad jag har förordat om en övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga I

UNIVERSITETS- OCH HÖGSKOLEÄMBETET

Byrån för central antagning

Avdelningsdirektör H. Larsson, IE

1982-03-03

Reg. nr.

600-379/82

Regeringen

Utbildningsdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Frågan om övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen**1 Uppdraget**

Genom beslut 1982-01-21 har regeringen uppdragit åt UHÄ att utreda frågan om en övre åldersgräns för antagning till längre grundläggande högskoleutbildning. Denna fråga skall, vad gäller läkarlinjen, behandlas med förtur och redovisas inom sådan tid att ett eventuellt förslag härom kan föreläggas riksdagen under innevarande riksmöte. UHÄ redovisar i denna skrivelse sina överväganden beträffande läkarlinjen.

Frågan om en övre åldersgräns för antagning berör enskildas möjligheter till högskoleutbildning och måste därför behandlas med hänsynstagande till en rad olika – principiella och praktiska – faktorer, som till en del kan variera från utbildning till utbildning. Medan en undre åldersgräns inte är ovanlig (för närvarande t. ex. i fråga om vissa vårdutbildningar och konstnärliga utbildningar) har någon övre åldersgräns, såvitt känt, hittills inte förekommit inom svensk högskola. Detta understryker frågans känsliga natur.

Uppdraget till UHÄ kräver, mot denna bakgrund, ett omfattande utredningsarbete, om beslut i hithörande frågor skall kunna fattas på grundval av ett tillräckligt fast sakunderlag. Några principiella skäl att behandla läkarlinjen särskilt finns enligt UHÄ:s mening inte. Föreliggande särredovisning avseende läkarlinjen har därtill måst göras under stark tidspress och har därför inte det djup och den bredd som borde krävas som underlag för ett beslut av statsmakterna i frågan. UHÄ vill i detta läge understryka, att de ställningstaganden av statsmakterna som denna skrivelse kan leda till bör ses som temporära intill dess frågan om åldersgräns kan behandlas på ett bredare och fylligare underlag.

2 Bakgrund

Frågan om en högsta ålder för antagning – med syftning på högskolan i stort – behandlades i prop. 1979/80: 158. För läkarlinjens del redovisas följande andelar för vissa högre åldersgrupper av det totala antalet antagna.

	40–44 år	45 år och äldre
ht 1979	3,4 %	0,6 %
vt 1980	3,5 %	0,6 %

Utbildningsministern påpekade i anslutning härtill att tillgänglig statistik visade att inför ht 1979 19 studerande över 40 år antogs till läkarlinjen, varav tre över 45 år, vilka uppgifter ställdes mot att totalt över 1000 studerande antas per läsår till linjen. Det framhölls som en slutsats av anförda förhållanden att det knappast fanns anledning att sätta en övre åldersgräns för tillträde till högskolan, en gräns som dessutom kunde bli svår att tillämpa. Samtidigt underströks emellertid vikten av att åldersfrågan följs uppmärksam. Om en markant ökning inträffar av andelen antagna i åldern 40 år och däröver i långa, kraftigt efterfrågade utbildningar kan, anförde utbildningsministern, anledning föreligga att överväga en högsta åldersgräns för antagning. UHÄ har att följa denna utveckling och vid behov föreslå lämpliga åtgärder.

UHÄ har mot angiven bakgrund uppmärksammat åldersfördelningen från antagning till antagning. Någon markant ökning av andelen äldre antagna har inte inträffat, varför UHÄ för sin del inte funnit anledning att föreslå några åtgärder i form av t. ex. en åldersgräns.

UHÄ ser det nu meddelade uppdraget som ett uttryck för att regeringen skärpt sin hållning i frågan och nu är angelägen om att en åldersgräns införs i vart fall för antagning till läkarlinjen.

3 Åldersfördelningen bland sökande och antagna till läkarlinjen

UHÄ har sammanställt uppgifter om fördelning på åldersgrupper bland sökande och antagna till läkarlinjen under tiden ht 1977–vt 1982, dvs. för hela den tid under vilken nu gällande bestämmelser om behörighet och urval tillämpats. Uppgifterna redovisas i nedanstående tabell.

Ålders- grupp	Sökanden					Antagna						
	–20	21– 24	25– 29	30– 39	40– 44	45–	–20	21– 24	25– 29	30– 39	40– 44	45–
HT 77	1 037	853	613	395	39	12	75	89	140	145	19	3
VT 78	394	737	518	404	31	16	42	120	129	171	13	7
HT 78	1 063	952	608	461	45	14	60	78	137	166	22	9
VT 79	330	926	487	369	41	2	40	147	135	149	18	1
HT 79	1 007	1 112	626	418	33	8	57	118	121	152	16	3
VT 80	240	965	493	353	30	10	25	177	125	143	17	3
HT 80	1 044	1 319	617	376	26	9	38	134	143	124	12	3
VT 81	178	1 060	523	314	18	14	41	183	132	121	5	9
HT 81	1 097	1 400	658	440	34	9	56	152	123	109	16	3
VT 82	252	1 094	507	336	17	6	25	189	149	131	5	2
Totalt	6 642	10 418	5 650	3 866	314	100	459	1 387	1 334	1 411	143	43
Andel i procent	24,6	38,6	20,9	14,3	1,2	0,4	9,6	29	27,9	29,5	3	0,9

De åldersgrupper som UHÄ – mot bakgrund av vad som anfördes i prop. 1979/80: 158 – särskilt uppmärksammat är grupperna 40–44 år samt 45 år och äldre. Ett skäl att särskilt uppmärksamma den sistnämnda gruppen är bestämmelsen i studiestödslagen (1973: 349) att i normalfallet studiemedel får utgå för kalenderhalvår som infaller senast under det år då den studerande fyller 45 år (4 kap. 9 §).

Som framgår av tabellen har, sedan 1977, totalt 43 personer som är 45 år eller äldre antagits till läkarlinjen. Antalet sökande i denna åldersgrupp var under samma period 100. I åldersgruppen 40–44 år var antalet antagna totalt 143 (av 314 sökande). De berörda åldersgruppernas andel av de antagna har, som framgår av tabellen, genomgående varit marginell, även om ett något större antal äldre vunnit inträde under de två första höstterminerna efter de nya tillträdesreglernas ikraftträdande (ht 1977 och ht 1978). Någon tillväxt av de båda åldersgruppernas andelar av det totala antalet utbildningsplatser på läkarlinjen har – som redan nämnts – inte kunnat konstaterats sedan vt 1980, den i prop. 1979/80: 158 angivna utgångspunkten för en uppföljning av den fortsatta utvecklingen. Ser man till den totala andelen under den redovisade perioden finner man att de som var 40 år och äldre (alltså båda de här behandlade åldersgrupperna) utgjorde 1,6 procent av de sökande. Andelen sökande under 25 år var 63 procent. Av dessa unga sökande har elva procent antagits till linjen mot 45 procent av den äldsta gruppen sökande (40 år och äldre).

4 De äldres utbildningsbakgrund m. m.

För en belysning av frågan om en övre åldersgräns för antagning bör också de antagnas behörighets- och utbildningsbakgrund uppmärksammas. Denna fråga har endast kunnat redovisas som en fördelning på

kvotgrupper, vilket ändå i grova drag ger en bild av vilken behörighetsgrund som de antagna åberopat. I nedanstående tabell redovisas fördelningen på kvotgrupper bland antagna till läkarlinjen i åldersgruppen 45 år och äldre.

Antagnings- tillfälle	Kvotgrupp							Utl
	1A	1B	2A	2B	3	4A	4B	
Ht -77	—	2	—	—	—	1	—	—
Vt -78	—	4	1	—	—	1	—	1
Ht -78	—	3	—	—	—	1	2	3
Vt -79	—	—	—	—	—	—	1	—
Ht -79	—	1	—	—	—	1	1	—
Vt -80	—	—	—	—	—	—	2	1
Ht -80	—	—	—	—	—	—	2	1
Vt -81	—	1	—	—	—	3	3	2
Ht -81	—	1	—	—	—	1	1	—
Vt -82	—	—	—	—	—	1	1	—
Totalt	—	12	1	—	—	9	13	8

Av tabellen framgår att kvotgrupperna 1B och 4B är de största vad gäller antagna i åldersgruppen, medan kvotgrupperna 1A och 2A liksom grupp 3 uppvisar praktiskt taget inga antagna i den berörda åldersgruppen. Detta är, vad gäller fördelningen mellan A- och B-grupperna, inte förvånande med tanke på att poäng för arbetslivserfarenhet och föreningsmeriter tillgodoses i B-grupperna. I grupp 4B antas sökande som också tillhör annan kvotgrupp, t. ex. 1 eller 2, på grund av den s. k. dubbelbehörigheten. Grupp 4A omfattar sådana sökande som endast kan placeras i denna grupp, dvs. gruppen "övriga". Flertalet av dessa torde vara behöriga genom ålder och yrkesverksamhet enligt 5 kap. 16 § högskoleförordningen (s. k. 25:4-or). Denna grupp utgör drygt en femtedel av de antagna i åldersgruppen.

Av de 43 personer i åldern 45 år och däröver som sedan 1977 antagits till läkarlinjen har mer än halva antalet aldrig påbörjat sin utbildning. Nio personer har avbrutit sina studier eller gjort ett längre studieuppehåll. Vid det senaste antagningstillfället anmälde sig sex personer, födda 1937 eller tidigare. Två av de sökande lämnade återbud före första antagningsomgången vid UHÄ. Två sökande antogs, båda inom kvotgrupp 4. En av de två antagna lämnade återbud. Den andre påbörjade utbildningen men har begärt att få göra ett uppehåll i studierna.

De redovisade förhållandena tyder på att sökande i denna åldersgrupp inte alltid går "raka vägen" till utbildningen utan att studierna i många fall får stå tillbaka för annan verksamhet. Antagningstalen avspeglar därför inte vilka utbildningsresurser som de äldsta åldersgrupperna faktiskt tar i anspråk.

5 Diskussion

Verkan av en övre åldersgräns kan inte utan vidare slås fast på nuvarande utredningsstadium. Som exempel på detta kan anföras antagningen inför vt 1982, då – som ovan nämnts – två personer som var 45 år eller äldre antogs. I åldersgruppen 40–44 år antogs fem personer. Åldersfördelningen bland samtliga antagna i de olika kvotgrupperna vid detta tillfälle framgår av nedanstående tabell.

Kvotgrupp	Åldersgrupp						S:a
	–20	21–24	25–29	30–39	40–44	45–	
1 A	22	55	8	–	–	–	85
1 B	–	102	65	31	–	–	198
2 A	1	10	2	–	–	–	13
2 B	–	6	17	7	–	–	30
3	–	1	5	4	–	–	10
4 A	–	–	16	43	3	1	63
4 B	–	1	22	33	2	1	59
utl	2	14	14	13	–	–	43
Totalt	25	189	149	131	5	2	501

Det är rimligt att anta att, om man vid denna antagning haft en övre åldersgräns på 45 år, de två platser som tilldelats sökande som var 45 år eller äldre skulle ha gått till yngre sökande inom resp. kvotgrupp. Hade i stället den övre gränsen legat vid 40 år, skulle också de fem platserna i åldersgruppen 40–44 år ha övergått till yngre sökande. Därigenom skulle visserligen totalt sett en viss "föryngring" ha skett inom gruppen antagna men däremot kanske inte en ökad antagning av unga i betydelsen personer som kommer mer eller mindre direkt från gymnasieskolan. Att utestänga de äldsta ger således inte någon säker "vinst" i form av ökad antagning av de yngsta, om nu detta mål eftersträvas.

För att bli antagen i någon av kvotgrupperna 1 B eller 2 B, där både betyg och arbetslivserfarenhet tillgodoräknas, liksom – hittills – föreningsmeriter, krävs så höga poängsummor att yngre sökande med ingen eller obetydlig arbetslivserfarenhet eller utan meriter från föreningslivet slås ut, även om de har höga medelbetyg. Vid antagningen inför vt 1982 låg således minimipoängen för antagning på 6,4 i 1 B och 6,6 i 2 B. Som framgår av tabellen ovan finns alla sökande över 30 år, som antagits i grupp 1 eller 2, i resp. B-grupp. Fr. o. m. antagningen inför ht 1982, gäller andra regler för tillgodoräknande av arbetslivserfarenhet, vilken tillgodoräknas med högst tre år i stället för som för närvarande fem år. Föreningsmeriterna bortfaller samtidigt helt som poänggivande urvalsgrund. Detta innebär att betygen får en inte obetydligt ökad genomslagskraft i kvotgrupperna 1 B och 2 B. Detta kan medföra att andelen äldre antagna minskar.

En annan fråga som i sammanhanget har viss betydelse, är vilka utbildningsbehov som äldre sökande i realiteten har. Tidspressen har omöjliggjort en undersökning av detta problem. UHÄ vill emellertid – med utgångspunkt i enskilda fall – inte utesluta att sökande i de högre åldrarna ibland inte behöver en fullständig utbildning på läkarlinjen utan snarare en begränsad utbildning, exempelvis som komplettering av en tidigare teknisk yrkesutbildning. Högskoleförordningens bestämmelser om individuella linjer skulle kunna användas för att tillgodose sådana utbildningsbehov. Denna fråga torde behöva uppmärksammas närmare. Också frågan om behovet av enstaka kurser som motsvarar kurser på läkarlinjen skulle behöva belysas i detta sammanhang.

6 Slutsatser

Enligt UHÄ:s mening är det vanskligt att, på föreliggande underlag, införa en övre åldersgräns för antagning till läkarlinjen, som ger några mer påtagliga effekter i form av förändring av ålderssammansättningen av gruppen antagna. Däremot kan naturligtvis för läkarlinjen – liksom i och för sig också för andra likartade linjer – psykologiska skäl anföras för att genom en åldersgräns markera, att denna förhållandevis långa och kostnadskrävande utbildning i princip är avsedd för personer som har ett rimligt antal yrkesverksamma år framför sig efter avslutad läkarutbildning.

För UHÄ är det viktigt att en åldersgräns dras på ett sådant sätt att den inte förorsakar en omfattande administrativ hantering av frågor om dispens från en åldersgränsregel. UHÄ finner det med hänsyn härtill och i avvaktan på en mera allsidig prövning av åldersgränsfrågan naturligt att anknyta till studiemedelssystemets övre åldersgräns om 45 år. Även med en sådan gräns måste det givetvis finnas möjligheter till dispens i särskilda fall.

Om ett beslut om övre åldersgräns fattas under våren 1982 finns i och för sig praktiska möjligheter att låta den nya betstämelsen träda i kraft redan inför ht 1982. UHÄ vill emellertid uttala som sin bestämda mening att ett så tidigt ikraftträdande måste anses direkt olämpligt och inte är förenligt med kravet på rimlig hänsyn till de sökande i berörda åldersgrupper. Anmälningstiden till läkarlinjen vad gäller antagningen inför ht 1982 går ut den 1 april 1982. Anmälningmaterialet är redan utgivet och distribuerat, däribland anvisningar till de sökande. I dessa anvisningar nämns av naturliga skäl inget om en eventuell åldersgräns för antagning till läkarlinjen. Erforderliga bestämmelser, grundade på ett riksdagsbeslut i frågan i vår, kan väntas föreligga så sent att förberedelserna för den första (maskinella) antagningen är långt framskridna. Det kan inte anses rimligt att på detta sätt under pågående antagning införa bestämmelser för behörighet och urval, som de sökande inte känt till vid tiden för anmälningstidens utgång.

Tidigaste tidpunkt för ikraftträdande av en bestämmelse om en övre

åldersgräns är därför enligt UHÄ:s uppfattning antagningen inför vt 1983, detta under förutsättning av beslut i frågan under våren 1982. Helst borde dock en bestämmelse om åldersgräns införas efter en relativt lång övergångstid med tanke på personer med intresse för läkarutbildning, som ägnat kanske flera år åt förberedande studier och som skulle bli obehöriga genom en åldersgräns.

Beslut i detta ärende har fattats av universitetskanslern efter föredragning av avdelningsdirektör Helmer Larsson. Dessutom har närvarit planeringschefen och byråchef Rydell.

Carl-Gustaf Andrén

Helmer Larsson

